

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
POLITIKOS ĮGYVENDINIMO GRUPĖ
IR
STRATEGINIŲ KOMPETENCIJŲ GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO NR. I-533 3, 4, 7, 11,
12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 24, 27, 29, 32, 33, 35¹ STRAIPSNIŲ IR DEVINTOJO SKIRSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
(TOLIAU – PROJEKTAS)
(TAP-18-1435-18-1436; TAIS NR. 18-8331(3)-18-8332(3))**

2018-09-13 Nr. NV-2424

Vilnius

Projekto rengėja – Vidaus reikalų ministerija.

Projekto tikslas. Sudaryti prielaidas aktyvesniam gyventojų dalyvavimui sprendžiant viešuosius savivaldybės reikalus, stiprinti vietos demokratiją ir pilietinę visuomenę, bei spręsti praktikoje išryškėjusias Vietos savivaldos įstatymo taikymo problemas.

Dabartinė situacija. Vietos savivaldos įstatyme yra nustatyta, kada ir kokią informaciją savivaldybė privalo skelbti gyventojams: apie seniūnaičių rinkimus, apie vietos gyventojų apklausos paskelbimą ir jos rezultatus, mero ataskaitos bendruomenei pateikimas, savivaldybės tarybos nario ataskaitos rinkėjams pateikimas, seniūno informacijos pateikimas gyventojams. Tačiau, nesant nustatytų bendrų gyventojų informavimo principų, neretai informacija būna pateikiama formaliai, ne laiku, per sudėtinga forma, todėl nepasiekia gyventojų arba būna nesuprasta ir nepanaudota. Dažniausiai informacija paskelbiama vien savivaldybės interneto svetainėje, be to, neretai politinė reklama pateikiama kaip informacija gyventojams. Galiojančiame įstatyme nėra numatyta galimybė operatyviau vykdyti vietos apklausas internetu ar sužinoti gyventojų nuomonę pateiktu klausimu viešosios nuomonės sociologinių tyrimų būdu, gana ilgi terminai, per kuriuos savivaldybė turi įvykdyti apklausos procedūras, todėl pats apklausos organizavimo procesas tampa ištęstas. Taip pat savivaldybės institucijoms palikta per mažai diskrecijos, sprendžiant dėl apklausos inicijavimo.

Nuo 2015 m. įsigaliojus Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 3, 5, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 40, 42, 45, 46 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 25¹ straipsniu įstatymui, įteisinusiam tiesioginius merų rinkimus ir pakeitusiam savivaldybės institucijų formavimą, išryškėjo teisinio reglamentavimo, susijusio su mero kompetencija, savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų sudarymu ir kt. praktinės problemos.

Projekto esmė. Projektu siūloma:

- nustatyti tinkamą gyventojų informavimą, numatant, kad gyventojams aktuali informacija būtų prieinama, kad tam tikros gyventojų grupės, kurias savivaldybių sprendimai paveiks tiesiogiai, turi būti informuojamos savivaldybės iniciatyva, taip pat, kad informaciją gyventojams savivaldybė pateikia ne mažiau kaip trimis būdais (vienas iš jų – savivaldybės interneto svetainėje). Taip pat nustatyti, kad tinkamą gyventojų informavimą ir konsultavimosi organizavimą užtikrina meras ir seniūnas;
- nustatyti, kad su gyventojais privaloma konsultuotis dėl savivaldybės strateginio veiklos plano projekte siūlomų nustatyti savivaldybės strateginių veiklos prioritetų ir jų įgyvendinimo priemonių ir konsultavimąsi dėl to organizuoti ne rečiau kaip kartą per metus, taip pat dėl investicinių projektų, siūlomų įtraukti į Regionų plėtros programą;
- supaprastinti vietos gyventojų apklausų vykdymo tvarką – sumažinti gyventojų apklausos paskelbimo iniciatyvos teisei įgyvendinti reikalingų gyventojų procentą nuo 5 iki 3, stiprinti mero institutą suteikiant jam teisę inicijuoti vietos gyventojų

apklausą, taip pat sutrumpinti terminus įregistruoti iniciatyvinę grupę (nuo 3 iki 2 darbo dienų) ir apklausos paskelbimo gavus gyventojų reikalavimą (nuo vieno mėnesio iki 10 darbo dienų);

- vietoje šiuo metu numatytų trijų ataskaitų (savivaldybės tarybos veiklos ataskaitos, savivaldybės veiklos ataskaitos ir mero veiklos ataskaitos), įtvirtinti vieną – savivaldybės veiklos ataskaitą savivaldybės bendruomenei, kurios sudedamoji dalis būtų mero ataskaita;
- nustatyti, kad savivaldybės Kontrolės komitetas būtų sudaromas ir tokiu atveju, jei dėl vienokių ar kitokių priežasčių savivaldybės tarybos narių frakcija ar grupė nedeleguoja savo atstovų;
- patikslinti savivaldybės tarybos mažumos (opozijos) sąvoką atskiriant „mažumą“ ir „opoziciją“, aiškiai jas apibrėžiant ir užkertant kelią nevienareikšmiškam sąvokos „savivaldybės tarybos opozicija“ suvokimui ir taikymui;
- derinant Teritorijų planavimo ir Žemės įstatymų nuostatas dėl subjekto, priimančio sprendimą keisti pagrindinę žemės naudojimo paskirtį ir būdą, išbraukti šią funkciją iš mero vykdomų funkcijų sąrašo;
- atsisakyti nustatytos valstybinės funkcijos „dalyvauti rengiant vietos gyventojų apklausas ir kitokias įstatymų numatytas pilietines (gyventojų) iniciatyvas“, kadangi konsultavimasis su gyventojais sprendžiant viešuosius savivaldybės klausimus yra viena iš prielaidų demokratiškai vietos savivaldai, todėl tokia savivaldybių veikla vertintina kaip sąlyga tinkamam pačios vietos savivaldos funkcionavimui, o ne kaip atskira valstybinė funkcija;
- kad seniūnaičiu negalėtų būti renkamas ne tik tos savivaldybės tarybos narys, savivaldybės administracijos direktorius, savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas, savivaldybės kontrolierius, bet ir savivaldybės kontrolieriaus tarnybos valstybės tarnautojas ar darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, ir administracijos darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, taip išvengiant praktikoje pasitaikančių interesų konfliktą iššaukiančių atvejų, kai seniūnaičiais tampa seniūnijoje pagal darbo sutartis dirbantys darbuotojai;
- suderinti Biudžeto sandaros įstatymo nuostatas dėl savivaldybių finansinių įsipareigojimų reglamentavimo, nustatant, kad savivaldybės taryba priima sprendimus ne tik dėl paskolų ėmimo ir garantijų teikimo už ilgalaikes paskolas, bet dėl visų priimamų įsipareigojimų ir garantijų teikimo už savivaldybės kontroliuojamų įmonių priimamus įsipareigojimus laikantis Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme nustatytų skolos, skolinimosi ir garantijų limitų.

Derinimas. Projektas derintas su Aplinkos ministerija, Finansų ministerija, Teisingumo ministerija, Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija, Lietuvos savivaldybių asociacija ir Valstybine duomenų apsaugos inspekcija. Projektas patikslintas pagal institucijų pateiktas pastabas arba pastabos suderintos darbo tvarka.

Atitiktis Vyriausybės programos nuostatoms. Projektas įgyvendina Vyriausybės programos 267 punkto nuostatą „Sudarysime sąlygas piliečiams daugiau dalyvauti priimant sprendimus vietos lygmeniu. Skatinsime apklausų ir vietos referendumų organizavimą vietos ir regionų svarbos klausimais, priimant reikšmingesnius sprendimus. Kartu įtvirtinsime nuostatą, kad rengiant tokias apklausas piliečiams būtų sudaromos galimybės išsamiai susipažinti su kiekvienos alternatyvos socialinėmis, ekonominėmis ir aplinkosauginėmis pasekmėmis“.

Dalykinio vertinimo išvada.

1. Siūlytina iš esmės peržiūrėti projektu keičiamas / pildomas nuostatas dėl konsultavimosi su visuomene (gyventojais). Jeigu siūlomais pakeitimais siekiama įtvirtinti konsultavimosi su visuomene (gyventojais) priemonę savivaldos lygmenyje, kuri praktiškai būtų taikoma ir neliktų deklaratyvi, tai iš pateikto projekto nuostatų nėra aišku,

kas ir kaip konsultacijas su visuomene organizuoja, kokios būtinosios sąlygos vykdant konsultacijas turi būti išpildytos ir pan. Pavyzdžiui:

- rengėjai projekte neapibrėžia, kas yra „tinkamas“ konsultavimasis (nors, pvz., apibrėžia kas yra tinkamas informavimas), todėl nenustatomi net minimalūs standartizuoti reikalavimai, kad būtų sudaromos prielaidos kokybiškam konsultavimuisi su visuomene (gyventojais);
 - nenurodo subjektų, turinčių teisę inicijuoti konsultavimąsi;
 - neapibrėžiami bent minimalūs konsultavimosi terminai, pvz., pasirinkus konsultavimosi elektroniniu būdu savivaldybės interneto svetainėje formą, kad gyventojai turėtų pakankamai laiko susipažinti su konsultacijai teikiamu klausimu ir pareikšti savo nuomonę. Atkreiptinas dėmesys, kad terminai turi būti proporcingi ir racionalūs, įvertinant faktą, kad gyventojams natūraliai užtrunka ilgiau susiburti ir išgryninti poziciją nei, pvz., institucijoms ir įstaigoms;
 - nėra aiškių ir nedviprasmiškų nuostatų, numatančių, koku būdu informinami konsultavimosi rezultatai ir kaip jie paskelbiami. Atkreiptinas dėmesys, kad informavimas apie gyventojų nuomonės įvertinimą paskelbiant tik sprendimo, dėl kurio konsultuotasi, projektą, netaikytinas konsultavimo rezultatų paskelbimu (38 straipsnio 4 dalis). Tačiau, iš projekto nuostatų neaišku, kaip minimas įvertinimas turėtų būti skelbiamas. Kartu 38 straipsnio 4 dalyje minimas tinkamas informavimas, kuris apibrėžtas 37 straipsnio 2 dalyje. Tačiau, svarstyтина, ar gyventojų nuomonės įvertinimo paskelbimui taikytini 37 straipsnio 2 dalyje numatyti reikalavimai yra tinkami, atsižvelgiant į būtinos paskelbti informacijos pobūdį;
 - kiti aktualūs aspektai, siekiant nuosekliai ir aiškiai sureguliuoti bendruosius konsultavimosi su visuomene (gyventojais) principus.
2. Svarstyтина, ar gyventojų informavimas apie numatomą priimti savivaldybės institucijos sprendimą ne vėliau kaip likus 10 darbo dienų iki sprendimo įsigaliojimo yra pakankamas terminas gyventojams visapusiškai susipažinti su sprendimo projektu, prireikus įvertinti galimas rizikas ir / ar neigiamas pasekmes, dėl kurių būtų kreipiamasi į atitinkamus subjektus dėl sprendimo projekto tobulinimo. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai dėl atitinkamo sprendimo projekto nebuvo vykdomos konsultacijos su gyventojais.
 3. Siūlytume rengėjams projekte nurodyti minimalius apklausos trukmės terminus, siekiant užtikrinti gyventojams realią galimybę susipažinti ir pareikšti savo nuomonę dėl teikiamo klausimo.
 4. Nors aiškinamajame rašte nurodoma, kad projektu siekiama spręsti ir praktikoje išryškėjusias problemas, siūlytume įvertinti ir šiuos praktinius aspektus ir atitinkamai tikslinti projektą:
 - Vietos savivaldos įstatymo 13 straipsnio 11 dalyje yra nustatyta, kad, kai yra techninės galimybės, savivaldybės tarybos nustatyta tvarka jos posėdžiai transliuojami savivaldybės interneto svetainėje. Atsižvelgiant į projekto aiškinamojo rašto teiginį, kad viena iš esminių prielaidų gyventojų įsitraukimui į vietos reikalų tvarkymą – gyventojų informuotumas, siūlytina atsisakyti nuostatos „kai yra techninės galimybės“. Pažymėtina, kad tokiam siūlymui buvo pritarta ir Vyriausybės 2018 m. gegužės 2 d. nutarimu Nr. 425 „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 13, 16 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII P-865(2)“ teikiant Vyriausybės išvadą dėl Seimo nario rengto įstatymo projekto.
 - projektu siūloma spręsti praktinio taikymo problema, kuomet per Vietos savivaldos įstatymo nustatytą terminą nesudaromas Kontrolės komitetas, nes savivaldybės tarybos narių frakcija ar savivaldybės tarybos narių grupė nepasiūlo atstovų į Kontrolės komitetą. Tačiau egzistuoja ir kita praktinė problema, kai savivaldybės taryba balsuodama nepatvirtina savivaldybės tarybos narių frakcijos ar savivaldybės tarybos narių grupės siūlomo kandidato į Kontrolės komitetą ir komiteto sudėtis neatitinka įstatyme nustatytų reikalavimų, o tai sudaro prielaidas tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įvedimui. Siūlytume įvertinti šį aspektą (analogiškai ir Etikos ir Antikorupcijos komisijų pirmininkų skyrimą) ir atitinkamai tikslinti

projektą arba kartu tikslinti ir Laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, taip pat į Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės 2018 m. rugsėjo 11 d. išvadoje Nr. NV-2393 pateiktas pastabas ir pasiūlymus, siūlytume projektą svarstyti tarpinstituciniame pasitarime.

Patarėja

Aušra Balčiūnaitytė

Patarėja

Asta Petkevičienė

Aušra Balčiūnaitytė, Asta Petkevičienė, tel. 870663825, 8 706 63 944, el. p. ausra.balciunaityte@lrv.lt, asta.petkeviciene@lrv.lt